

PERE L.
ZOLTÁN
FAMETSZETE

1968 AUGUSZTUS

KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ

elején tért vissza, s élete végéig Budapesten élt. Egy ideig Medgyessy Perencsöl volt közös műterme, kivel kiállításokon is szerepelt együtt. Westmányaival, rajzaival, állandó résztvevője volt a tárlatoknak. A tollat is jól forgatta, több esztétikai tanulmánya jelent meg.

Sassy Attila ex libris művészetének indulása egy könyv illusztrálásához fűződik: Kaffka Margitnak 1906-ban megjelent versek kötetéhez készített nagy foltokkal komponált rajzokat. Az első oldalon látható rajz a könyv címevel: "Kaffka Margit könyve" már kéz ex libris. Ennek változata, mely a könyvben mint fejléc szerepel, utóbb szöveggel ellátva ex libris lett, s ezzel találkozunk a Széchenyi Könyvtár 1964. évi ex libris kiállításán is. 1909-ben jelent meg az "Ópiumálmok" című rajzcsorozat a Világosság Nyomda kiadásában, Rónai Mihály bevezetésével. Ezt 9 év múlva követte

EX-LIBRIS: DR. GYÖNGYÖSI
:NANDOR:

EX-LIBRIS EDITH
GERLOCZY DE ALSÓVIZSOKA

a második kiadás: A korabeli sajtó művészeti rovatait olvasva láthatjuk, hogy a rajzsorozat milyen nagy feltűnést keltett. Tulfűtött erotikáját Beardsley-vel, vagy a sokkal sekélyesebb Bayros-al hozták kritikusai vonatkozásba. A kritikák gazdag terméséből itt csak Csáth Géza hosszabb tanulmányát emelem ki, mely a Nyugat-ban jelent meg. Az Ópiumálmok finom ornamentikával átosított biztos rajstudást eláruló, erotikával telített nyolc rajza megadta azt az alaphangot, melyből évtizedeken keresztül táplálkosott Sassy Attila ex libris művészete. Egyik-másik lapja később felirattal ellátva, kisebb méretben könyvjegy is lett. Aiglon esután mind gyakrabban rajzol ex librist. A teljes katalógus későbbi -tása a magyar ex libris irodalom egyik fő feladata. Egy 1912-ben megjelent tanulmány szerint Sassy Attila ex librisének száma már akkor meghaladta a százat. Egy másik, jóval későbbi irodalmi

utalás 200.-ról tud. A Siklóssy László által szerkesztett 1913. A. vi Szent György Céh kiadvány, minden idők legszebb ex libris könyve, egész sorozatot mutat be. Nagy szerepe van rajzaiban a szimbolikus ébrázolásnak. Legjobb ex librise könnyedén futó vonalakkal megalkotott tollrajz, tónusos rajza kevés van. Pár kőrajztól eltekintve, ex librisei kliséről készült nyomatok. Jellemzően dekoratív vonalai még az ötvenes években is feltűnnek ex librisein.

Aiglon nélkül nem lenne teljes az a kép, amelyet az új magyar ex librisről alkotunk magunknak. Neve egy letűnt stíluskorzakhoz kapcsolódik, melyet azonban nem volna igazságos a feledésnek átadni.

Semsey Andor

Gácsi Mihály Dürer-termi grafikai kiállítását ismerteti Galambos Ferenc a Művészet 1968 évi 2. számában. Az értékelés Gácsi Mihály ex libriseire is kitér.

Ugyanazok a Művészet 1968. évi 2. számában látott napvilágot Kovács Gyula beszámolója körülünk 1967. decemberében megrendezett nemzetközi ex libris- és kiegészítő kiállításáról.

ról. Az igen pozitív értékelést több reprodukció kíséri.

A "szovjet exlibris 1917-1967" című és az Országos Széchenyi Könyvtárban megrendezett kiállításról Galambos Ferenc számolt be a Művészet 1968 évi 2. számában. A beszámolót Goltjakovszkij, Kaljo és Kalamnikov egy-egy ex librisének reprodukciója kíséri.

KISGRAFIKAK A MULT SZAZADBAN

A századforduló elején divatba jött kisgrafikai "láz" a második világháború utáni években egy kissé ellanyhult. Az embereknek más gondjuk volt, mint a lelket gyönyörködtető, apró művészi formák áplása, mint ahogyan a lakáskultusz is ellanyhult ekkor. A világ népeinek újra kellett berendezni az életet. De az ötvenes években, amikor nagyjából már mindenütt rendeződött a helyzet, abban az időben, amikor a nihilisták mai utódai, a mult és jelen minden kulturális értékét semmibevevő teagenerek hőkentették meg az emberiség nagyobbik és komolyabb felét, az emberek nagy többsége kulturált körülmények között akart élni, átmentve a régi korok hagyományos értékeit az új kor eszményeibe. A sok borsalom után ismét feltámadt az emberekben az igény a szépségek kielégítésére, ha a háborús gécek nem is szüntek meg az egész világon. Az ember minden korban kereste és keresi a szépet, a napi robot utáni nyugalmas perceket kulturális eseményeinek kívánta szentelni, hogy feloldja a szürkeséget, amely a legtöbb embert körülveszi. A tömegszórakoztatás intézményei /mozsi, rádió, televízió/ nem tudták megtörni a színhás, a képzőművészet, az olvasás gyönyörűségét, mint ahogyan a tudományok fejlődését sem lehetett a háborúk borsalmaival meggátolni. Az ember élni és fejlődni akar! Így, vagy két évtizede, minden kultúrortárságban újra megalakultak a műgyűjtők egyesületei, amelyek között a kisgrafika barátok tábora tört leginkább előre.

Mi ennek az oka? Milyen magyarázható, hogy éppen ez a művészeti ág gyűjtése lett közkedvelt a nagyvilágban? Elsősorban a mai élethajása ritmusa, amely csak perceket tud adni saját gyönyörködtetésünkre, másrészt a nagy tömegek szerény anyagi lehetőségei, mert csak ezen keresztül tudtak bekapcsolódni a műgyűjtők táborába, harmadszor és nem utolsósorban pedig a modern lakások kis térifogata, amely nagyobb műtárgyak elhelyezését nem igen tette lehetővé. A kisgrafika iránti igényt és szeszvedélyt azonban ma is mindenki kiélheti, aki áhítja a szépet.

Az ókor disszített oszeréptáblái, a pergamen-tekercsek, az oklevelek, a miniatúrákkal ellátott kódexek csak nagyon kevesek számára voltak elérhetőek. A kisgrafika, mint művészet, a könyvnyomtatás feltalálása után terjedt el. Fejlődésébe az ókori hagyományok mellett beleszóltak az arab írásjelek /tugrák/ mellett a díszoklevelek, okmányok, óhlevelek grafikai stílusformái is. Az aláírások minél cifra megoldása, a pecséttrajzok és család-fák hivalkodó kifejezési formái a reformáció után ellanyhultak ugyan, de a mult század hatvanas éveiben tömegszórakoztatásban újultak fel, mint a polgárság, a harmadik rend felemelkedési igénye ami a szépségek kielégésére is kiterjedt. Ekkor jöttek divatba a nyomdaiparnak több-kevesebb művészi ársákkal megoldott azon termékei, amelyeket a kisgrafika óceánok tekinthetünk. Itt elsősorban a fejlécokra, iniciálákra, nyomtatott betűtrajzokra, szignetekre, kötéstervekre, grafikával disszített röplapokra és felhívásokra, meghívókártyákra, ünnepi üdvözlőlapokra, levélzáró gra-

fikákra, levélpapír-díszítésekre, menükártyákra, kereskedelmi le-
 vélfejekre, monogramokra, záróbélyegekre, tapétákra, szalvéták-
 ra, számló- és reklámcédulákra, postabélyegekre, alkalmi bé-
 lyegések rajzaira, pecsétgyűrű-levonatokra, ex librisekre, il-
 lusztrációkra, gyufacinkákra, palack- és szállodai vignettek-
 ra, gondolunk, amelyhez a század végén a művészi megoldású csomagó-
 lásek is osztlakostak. Ezeket, mint a mai kisgrafika múlt század-
 beli elődait mindmáig - érdemtelenül - nem nagy figyelemre méltat-
 ták, pedig megalkotásukban nem egy neves művész vett részt a
 rájuk azért is érdemes felhívni a figyelmet, mert gyűjtőjük ke-
 véssé akadt, a rendezéses, áttekinthető gyűjtemény belőlük még
 közgyűjteményeinkben, köskönyvtárainkban sem akad.

Fenti kisgrafikai ágak történelmi fejlődésének a felvázolá-
 sa külön könyvet töltené ki. Csak áttekintésül a a figyelem fel-
 hívása érdekében hozunk fel néhány példát ebből az elsüllyedt
 renetegből, hogy felhívjuk rá a gyűjtők figyelmét, felkeltjük
 az érdeklődést a kallódó, pusztuló s egyre fogyó értékek megmen-
 tésére. E kisgrafikák éppen olyan jellemzők a korra, mint a mű-
 vészi fejlődés menetére. Valamennyi hazai, illetve a monarchia
 terméke, a századforduló előtti "boldog" békekorszak szülötte.
 Ma pedig már kulturkuriózumok!

Tissay Andor

BOJTOS KÁROLY LINÓCETSZETE

Szovjet-magyar ex libris
 kapcsolatok címmel jelent meg
 Bóly Pál cikke az OSZK Hír-
 adó 1968. évi 1-2. számában. Az
 értékes tanulmány Kravcsenko s
 Favorskij magyar kapcsolatai-
 ról és Kosma Lajos ex librise-
 inek F. Rerbergre tett hatásá-
 ról kőszül adatokat, két il-
 lusztráció kíséretében.

Bordás Ferenc festészete és
 grafikája címmel költi a Művé-
 szet 1968. évi 2. száma Tóth
 Ervin írását, egy csomó Bor-
 dás-ex libris és alkalmi gra-
 fika kíséretében. A lapokon
 lemérhető az a nagy út, amit
 a kitűnő művész az utóbbi é-
 vekben megtett.

A Somogyi Könyvtári Híradó
 1968. évi 1-2. számában Kaku-
 sz Jánosné rövid, de találó
 portrét fest Drahos Istvánról
 és ex librisei mellett könyv-
 illusztrációiról, bélyegterve-
 iről is megemlékezik. Könyvtá-
 raik és könyvtári folyóirata-
 ink ex librisrel foglalkozó í-
 rásai az ex libris egyre foko-
 sódó népszerűségét jelentik!

MAI FRANCIA GRAFIKA

KIÁLLÍTÁS A SZÉPMŰVESZETI MUSEUMBAN

Nem panaszkodhatunk! A felejthetetlen Picasso-tárlat, a francia rajz- és akvarell-kiállítás után a Szépművészeti Múzeum most megnyitott "Modern francia grafika" c. kiállítása újabb alkalmat ad a magyar közönségnek a francia kortárs-művészet megismerésére és ezért kulturpolitikánk intését, muzeumainkat és kiállítási intézményeinket csak köszönet illeti. Különös hangsúlyt ad a kiállításnak az is, hogy a bemutatott anyag magyar tulajdon és nagyobb gyűjtőink kölcsönvett lapjait leszámítva a Szépművészeti Múzeum grafikai tárának gazdag kincstárából került elő. E kiállításon tehát nemcsak a mai francia kortárs-grafikáról alkothatunk képet magunknak, hanem egyik legnagyobb muzeumunk szerzeményeségi politikájáról is; a Szépművészeti Múzeum, szerény anyagi lehetőségei ellenére is igyekszik a világ nagy gyűjteményeivel lépést tartani és minden szerzeménye időtálló, valóban "museális" darab.

A kiállítás rendezője, Pessuth Krisztina az anyag összeállításánál a XX. századi francia grafika főbb fejlődési irányait követi. A sort a posztimpreszionista alkotások nyitják meg /Bonnard, Vuillard/, majd Picasso veszi át az uralmat, akinek munkásságában egymagában is lemérhető a század francia grafikájának fejlődése és sokarousága. Az 1905-ös évekből származó, realista-fogantatású rézkarotecnika-jú lapokat /A szegények, Pihe-nő clown, Bohém család stb./ - hála Henri Kahnweiler fejedelmi ajándékának - az 1945-1965 években keletkezett Picasso-lapok igen szép példányai követik, melyeken a realizmus, a szürrealizmus és az absztrakció picassói kivetítődései váltják egymást, a legkülönbözőbb technikákban, amelyekben a vonal mellett a szín is megkapja a maga sajátos, felfogadható szerepét. A "Reggeli a szobában", a "Pestő a strancon" /1955/, a "Pérfi spanyol gal-lériával" /szines litográfia, 1962/ stb. mind-mind külön tanulmányt érdemelének.

Picasso mellett Matissz, Photo, Braque /Féj oszillagokkal/, Metsinger /Figura/, Fernand Leger /Család/, Villon, Sonia Delaunay /Kompozíció/ a szíttal való tökéletes esakítást jelzik s ut-juk a "Vadak" forradalmi vált tagedásától a kubizmuson át az or-fizmusig vezet. Az absztrakció tiszta formáját Kandinsky fedezi fel; sajnos, a kiállításon szereplő Kompozíció o. lapja keveset árul el erről, mert benne még az expresszionizmus is kísért. Hans Arp kompozíciói a dadától az absztrakcióig vezető utat jelzik. Corneille grafikája szintén külön világ, de bormetszései vel technika-lag is forradalmat csinál s az absztrakción belül igyekszik egyfajta tárgyasságot is adni. Marc Chagall Féj-e kitűnő kval-itásai ellenére is csak felvillantani tudják a művészet igazi nagyságának forrácát. Giacometti /Figura/, Max Ernst /Kompo-zíció/, Doucet, Bloc, Boni, Boumeester, Marcel Jean, Lam, Bay, Pol Bury, Cahn, Basaine stb. alkotásai az absztrakció, az infor-mál művészet legkülönbözőbb, mindig egyéni utjait jelzik. Alko-tásaik legtöbbször a "Kompozíció" sokatmondó /vagy semmitmondó?/ címét viselik; az általuk kínált művészi élmény befogadására a művész teremtő fantáziája mellett a néző befogadó és újrateremtő fantáziájára is szükség van.

Külön - és nem kis büszkeséggel - kell szólnunk a kiállítás magyar származású művészeiről. A magyar képművészet a legtöbb indítékot éppen a francia művészettől kapta, de közben törlesztte maga is; a törlesztést, még a XIX. században, Munkácsy kezdte el. A kortárs francia művészetben igen jelentős a magyar származású művészek munkássága. Először Victor Vasary-t, az op art pápáját kell felemlitenünk, akit a kiállításon lapok gazdag sorozata képvisel. Sajátos művészkete a kockák által megjósolt besztükülés helyett egyre jobban nekilendül; az apró kockák és körök körzót, vonalsót és alapos optikai jártasságot kívánó alkotásai után nagyobb felületű, hol szabályos, hol szabálytalan alakú mértani idomai a műfaj új művészi effektusait eredményezik. Egyik, igen hatásos lapja pl. a fekete kockákat fehér, a rajzlap anyagából domborított kockák ellensúlyozánk. Kołos-Vafy az absztrakcióban a vérbő lirát képviseli /Jelenet/; sajátos színvilága színfoltjainak elrendeződése még a konzervatív nézőrs szem marad hatástalan. Néha visszatart még a szürrealizmusa is. /Kompozíció e. rézkaro/. Etienne Beothy /1897-1962/ rajzai /Feszület, Tánc stb./ vérbeli szobrász-alkatról árulkodnak. Pejlődésének utja, amely Kaszák "Ma" o. lapjától indult el, nem véletlenül vezetett az "Abstraction Creation" megalapításáig. Nicolas Schoeffer /Kaiocsa, 1912- / Pej o. toll- és tusrajza mit sem árul el abból, hogy alkotója szobroknak nevezett mechanizmusaival mint vándorproféta, a fény és a mozgás együttes művészi kifejezési lehetőségének egyedül üdvösítő voltát hirdeti. Etienne Hajdu /Álló nőalak/ keveset árul el a művész gazdag belső világából. Joseph Csáky, Martha Pan, Ervin Marton alkotásai nagyon jól illeszkednek be az együttesbe.

A kiállítással kapcsolatban hiányolhatnánk ugyan jó pár nevet, de itt mentesül szolgál a válogatás alapjául szolgáló anyag adottsága. Feltűnő a ismeretnek, a legjobb sokszorosító grafikai technikának ugyasólván teljes hiánya! De ne legyünk túlsóki! Így is hatalmas élmény es a kiállítás s egy gazdagnak i-
gérkező művészeti év nagyszorú nyitánya. - bos-

DISKAY LENKE PAMETSZETE

A Hviró István /1896-1962/ EX LIBRIS - amely 40) át a XVI. századtól 1896-ig készült magyar ex libriset foglal magában, nem a könyvtár ex libris gyűjteményét egyébként kezelő Aprónyomatványtárban, hanem a Régi nyomtatványok tárában nyert elhelyesést. E hirnek emél is inkább örültünk mert az ex libris gyűjtemények az Aprónyomatványtárban jelenleg történő kezelése igen sok kívánnivalót hagy maga után.

Diskay Lenke ex librisét kösli a Kortárs 1968. évi áprilisi száma, Tessedki Attilának Diskay Lenke kiállítását ismertető beszámolója alkalmából.

ROLAND ROVEDA

Az írásos ex libris új utjai

As a felfogás, amely az ex libris lényegét a grafikai ábrázolásra alapozza, mert ezen keresztül utal a művész a lap tulajdonosának egyéniségére, mondván, hogy a tulajdonságjelző név feltüntetése mellett ez az a többlet, amely az ex librist művészi alkotássá teszi, az ex librisek két nagy csoportját: a tipográfiai ex librist és az írásos ex librist sárná ki az ex librisek népes családjából. Pedig az ex librisek a két különleges fajtája is beletartozik az ex libris fogalomkörébe. Ami a tipográfiai ex librist illeti, igaz ugyan, hogy gyáriparilag előállított betűket és nyomdai cífrákat használ, de mégsem nélkülözi a művészi elemeket; aki ezt tagadná, az tagadná a könyvművészetet is, már pedig bibliofil kiadványaink csép betűtípusaikkal, szedéstűkrük kialakításával a szép olyan megtestülései, amelyek igen sok embernek szereztek és szereznek esztétikai örömet és kielégülést. Az írásos ex libris pedig, annak ellenére, hogy csak feliratot ad, egyéni betűvel, a felirat kialakításának modern formájával és a felirat térelhelyességével ér el művészi hatást; egyéni betűtípus kialakítása, egy felirat művészi megkomponálása nem kis művészi feladat! Jól láthatjuk ezt grafikai ex libriseinken is: csak azok adnak

maradéktalan művészi hatást, ahol a betűs grafikai mondani valóhoz igazodik és a felirat a képi élménnyel harmonizál. És ezen túlmenően egy kicsit a lap tulajdonosának egyéniségére is jellemző légkört teremt.

Fentieket feltétlenül el kellett mondanunk, mielőtt Roland Roveda ex libris művészetét megismertetnénk a magyar ex libris gyűjtőkkel. Roland Roveda ma Európa legnagyobb írásos ex libris művésze akinek lapjait a világ legnagyobb ex libris gyűjtői is szívesen vallják a magukénak és akinek ex libriseit megtalálhatjuk minden nagyobb ex libris gyűjteményben.

Roland Roveda 1922. május 19-én született, inmert grási nyomdász és szerkesztő fiaként Grásban. Az elemi-, polgári- és kereskedelmi iskolák elvégzése után 1928. és 1932. között a legnagyobb grási nyomdai műintézetben kitűnő a nyomdászatot. Bár kitűnő mesterei voltak, kiképzését további három évig egy grafikai szakiskolában folytatta. Alapos felkészültsége ellenére - munka közben - továbbra is számos speciális tanfolyamot/rajsz, ólom- és linometszés, betűtervezés, szépirás atb./ végzett. Továbbra is a betű és az írás maradt kedvő munkaterülete. Mint akcidentálszedő, a legnagyobb osztrák nyomdákban

számtalan olyan munkát végzett amelyeket mindenütt a legjobb szakemberekre bízna a kezébe igen sok levélfej, újságcím, prospektus, meghívó, borítólap és plakát fűződik. Sikeresen vett részt igen sok bel- s kül földi nyomdai és grafikai pályázaton. Ennek következtében figyelme a esignet, a monogram a márkajegy, az oklevél felé fordult - s így jutott el az ex librisig.

Rovoda a nyomdai és kisgrafikai művészet nem csak hivatott művelője, de népszerűsítője, tanítója is. Nagyon sok ikket írt hazai és külföldi nyomdász, grafikai és ex libris folyóiratokba /Polygraph, Form und Technik, Graphik, Graphische Revue Österreichs, stb./ s ezen folyóiratok legtöbbszörének állandó munkatársa. Mint a "Bildungsverband Steiermark" egyik vezetője és pályázati-, kiállítási- és grafikai szakreferense igen sokat tesz a kisgrafika és az ex libris népszerűsítéséért érdekében. Évek óta évente kétszer rendez Grazban kisgrafikai- és ex libris kiállítást, s ezeken nem egy magyar művészt vonultatott fel gazdag anyaggal /Bordás Ferenc, Drahos István, Pery Antal, Nagy Aristid, Nagy Árpád Dániel, Stettner Béla stb./. E kiállítások - amelyekről a Kisgrafika Értesítőben többször megemlékeztünk - élénk látogatottság és nagy

sajtóvisszhang mellett szoktak lezajlani és nem kis részükről van abban, hogy Steiermarkban az ex libris kultúra igen magas fokon áll.

Hovoda ex librisi elől-, illetve linomettszetben készülnek. Lényegük a betű, illetve a felirat; egyéb díszítéssel igen ritkán használ, akkor is kizárólag ornamentálisat. A legújabb betűművészeti és írásművészeti törekvések megvalósítója. Semmi köze sincs a kalligráfiához, modernségében azonban az állandó utkeresés és fáradhatatlan kísérletezés ellenére is mértéktartó. A felirattal - egyetlen művészi kifejezési formájával - igyekszik egyéniesíteni; feliratai hol szélesen hömpölygők, vastakosak, hol összeszűfoltak, hol nyugalmat árasztanak, hol ideges vibrálást szülnek. A felirat a fekete alapból legtöbbször fehérrel jelentkezik, s a kontraszt még jobban kiemeli alkotásait; persze van példa az ellenkezőjére is, amikor a felirat fekete. Szívesebben használja a kurzív-, mint az állóírást s ott, ahol állóírást alkalmaz, igyekszik nem nyomdászernő lenni. A felirat kezdőbetűjét néha iniciálésszerűen dolgozza ki, de ezeknek a

modern betűrendszereknek semmi közük sinos a középkor alakos iniciáléihoz - itt is írásművészeti, illetve nyomdai elemekkel operál. Minden felirata s így minden ex librise más; a találékonyság és ötletesség, a művészi képzelőerő és a leleményesség olyan gazdag tárházával rendelkezik, amely párját ritkítja napjaink írásos ex libris művészetében.

Buxbaum

Roland Rovada gazdag ex libris termését igen sok európai ex libris kiállítás / Graz Wien, Mainz, Heidelberg, Hamburg, Kiel, Paris, Firenze Bialyatok, Poznan, Prága, Olomouc stb./ mutatta be. Ex libris művészetét több folyóirat és évkönyv méltatta; legutóbb a Graphische Revue Oesterreichs 1967. évi 5/6. számában olvashattunk róla. Galambos Ferenc

ROLAND ROVEDA*

Hirt kaptunk az első jugoszláviai ex libris kiállításáról, amelyet Ljubjanában, 1967. november 17. és december 15. között a Loški Muzej és a Galerija Drustov "Exlibris Slovenic" címmel rendezett meg. A kiállításon - melynek megrendezésében Dagmar Novacek játszott igen nagy szerepet - 33 szlovén ex libris művész /!!/ lapjai mellett angol, argentin, osztrák, belga, csehszlovák, dán, francia, finn, olasz, japán, jugoszláv, kanadai, német lengyel, szovjet, svéd, spanyol, avánci és magyar ex librisművészek lapjai is szerepeltek. Kár, hogy a kis négy oldalas katalógus csak a szlovén művészeket sorolja fel név szerint s így nem tudjuk, hogy a magyar ex libris művészetet kik képviselték. A hírnek azonban így is örülünk, mert a

kiállítás az ex libris jugoszláviai népszerűsítését nem kis mértékben emelte és ismét példumot adott magyar ex libris művészeinknek is.

Az Országos Széchényi Könyvtár - Békley Pál buzgalkodásából - két jelentős ex libris gyűjtemény megvásárlásáról tárgyal. Az egyik Arady Kálmán régi magyar gyűjteménye, amely igen szerencsésen egészítene ki a Nyireő-féle régi magyar anyagot, a másik pedig Pintérics gyűjteménye, amely szakadunk első felének magyar ex libris művészetét öleli fel gazdag sorozatokban. Reméljük, hogy mindkét vétel sikerülni fog s így az Országos Széchényi Könyvtár ex libris gyűjteménye törléssti régi adósságát és gazdagon kiegészül.

PETERIS UPITIS

A lett ex libris nem régi multra tekinthet vissza, de napjainkban, a Szovjetunió népes családjában az orosz és ésszt ex libris művészet mellett a legjobbak között tartják számon. A lett ex libris megalapítása tulajdonképpen R. Zarin professzor nevéhez fűződik; megújulását és modernizálását pedig Peteris Upitianak köszönheti. Fellépése óta már népes gárda művelői est a váltogatás ki grafikai műfajt a fiatal lett ex libris művészek a mult értékes hagyományainak megőzése mellett az új ut. és formakeresés lámbában égen s mint az 1967-ben megrendezett második lett ex libris kiállítás bebizonyította, a fiatalok között sok a tehetség, önálló utakon járó művész és így utánpótlásban nincs hiány. Nagyon találóan állapította meg Z. Grisse Upitiről szóló tanulmányában /Jaunas Gramatas 1967. 4. sz./, hogy Peteris Upitis ex libris alkotói tevékenysége hid, amely a multat és a jövőt összeköti.

Életéről röviden csak annyit, hogy 1899-ben született és képművészeti tanulmányait 1921-ben fejezte be. 1945. óta több mint százharminc hazai és külföldi kiállításon vett részt. A grafika majdnem minden ágában kipróbálta tehetségét és maradandót alkotott; minden grafikai technikában otthonosan mozog, azonban egyfajta mélységhez a fennsíkra áll legközelebb. Első ex librisét /lithográfia/ 1927-ben készítette Elsa Kaudsise részére. Kezdetben a hagyományos utat követte, egyéni ex libris stílusa csak 1937. körül alakult ki s azóta legjellemzőbb stílusjegyeinek állandósulása ellenére szinte napról napra valami újat ad. Hazájában elsősorban nagy szabadságú grafikai sorozatának köszönheti sikereit, külföldön azonban ex librisben keresettul tanulta meg nevét, s becsülte meg művészetét. A lett ex libris említésekor mindenkinek Peteris Upitis neve jut először az eszébe és nem véletlen est 1959 óta a Lett Szocialista Népköztársaság népművésze s napjainkban is a rigai Képművészeti Főiskola grafika-tanára. Később került ki a ma is működő fiatalabb lett grafikusgárda legnagyobb része, mint művész és mint pedagógus egyaránt hozzájárult népe képművészeti kultúrájának gazdagításához. Ex libris alkotói munkásságát a II. Malborki Ex libris Biennalera /1965./ való meghívása fémjelzi. Nevéhez fűződik az első /1964./ és második /1967./ lett ex libris kiállítás megrendezése is.

Upitis realista művész, nem csak azért, mert ez belső énjéből fakad, hanem azért is, mert tudja, hogy az ex libris mondanivalóját valós eszközökkel kell megfogalmazni ahhoz, hogy funkcióját betölthesse. Persze Upitis realizmusa korszerű, a valóságot egyéniségének sajátos prizmáján átszűrte realizmus, amely távol áll a naturalizmus poros világától, de mégsem zárja ki - ha kell - sem a drámai erőt, sem a lírai ellágyulást, sem a mondanivaló modern szimbólumokba való öltöztetését. Upitis ex librisének megfogalmazásánál mindig a lap tulajdonosának egyéniségéből indul ki - ezért készít csakis ismerősök, jóbarátok részére ex libriseket - mert karakterizálni akar, a lap tulajdonosának egyéniségét állítja előtérbe - de ugyanakkor maradéktalanul kiéli saját művészi koncepcióit is. Nem alárendelt, hanem mellérendelt szerepet vállal /de sok ex libris művész tanulhatna tőle!/, a lapjal nem csak a tulajdonos egyéniségét vázolják fel, de az alkotó művészetének jellemző jegyeit is hordják. Ex libris tematikájában dekoratív események váltakoznak figurális kompozíciókkal, de a képi megformálás mindig súlyos gondolati alapra épül. Hol a névből indul ki - a nomen est omen alapján - hol a foglalkozásból, de mindig telibe talál. Dekorativitásában néha teret enged egyfajta modern eszeosszionizmusnak is, amely nem egyedülálló jelenség a szovjet grafikában. Kompozícióiban nem csak az alapötlet középpontosságára ügyel, de a képi megoldás harmonikus tételhelyezésére is; a kifejezés teljességére éppen úgy ügyel, mint a lehető művészi teljességre. Szeret egy-egy témát több variációban is feldolgozni e az a játékoság nemcsak felzárkóztatja művészetét, de alkalmat ad neki érzelmi és gondolati differenciálódásra is. Ugyanarra a témára készült variációi azonban nem vázlatok, hanem kiérlelt, önálló alkotások. /Csak jellemezésül: Vera Upitis részére készített lapja két, Paul Pfister részére készített ex librise három változatban ismert! / Narratív lapjaiban /melyek közül Gianni Mantero részére készített, Don Quijote-motivumú lapja a legjellemzőbb/ is tömör tudja, hogy a jó ex libristől mi sem áll távolabb, mint a szószátyárkodás. Mint fametsző, mindig sikerrel ügyel a fekete-fehér egyensúlyára, lapjai éppen ezért tömörségük ellenére is levegősek

és pillanatok alatt áttekinthetők. Vonalvezetése határozott; könyvnyelv, vagy súlyos mondanivalójához egyaránt megtalálja az illő megoldást. Lapjai igényes technikájuk ellenére is frissek, még leg súlyosabb mondanivalóját is egy kamasz lendületével viszi át a fára; fiatalos erőből dussadó lapjai láttán senki sem gondolná, hogy a művész már közel jár a hetvenhez.

Upitis, annak ellenére, hogy nem csak szerelme, gyűjtője, de fáradhatatlan propagátora is az ex librisnek, nem nevezhető termékeny alkotónak. Negyven évi ex libris termése gyanánt kb. száz lapját tartják számon. A keveset-alkotás tehetséges művésznél egyet jelent a nagyfokú igényességgel; a bűtermésű alkotóban az eredeti elgondolásokat gyakran siklatják ki a rutin megszokott művészi konvenciói, a beidegzett stílus monotóniája, a Upitis ex libris termésének korlátozásával éppen ettől kívánt szabadulni. Száz ex libris azonban nemcsak a lett ex libris művészt aranyalapja, de értékes része a mai szovjet ex libris művészetnek is.

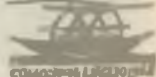
Upitist, az ex libris művészt ma már európasszerte ismerik, azonban kevesen tudják róla, hogy maga is gyűjtő. 11.000 darabos gyűjteményében a lett ex librisek gazdag sorozatai mellett a világ legjobb ex libris művészeinek alkotásai is megtalálhatók. Szereti és becsüli a magyar kiegészítést s ennek nem egy, jelen sorok írójához intésett levelében adott hangot. Éppen azért mindasoknak a gyűjtőinknek, akik még nem állnak csereviszonyban vele, ezuttal hívjuk fel rá a figyelmet. Elsősorban saját lapjait cseréli s így mindenkinek alkalmat ad arra, hogy művészetét alaposan megismerje. Lapjai pedig méltán foglalnak helyet a legnagyobb értékű alkalmazás, válogatott lapokat tartalmazó gyűjteményekben is.

G. A.

STETTNER RÉLA LÍRÓMETSZETE

XIII CONGRESSO
INTERNATIONALE
DE L'EX LIBRIS 1970

A XIII. Comoi
Exlibris Kongressus a terve
zett időben ju-

lius 11-14. között lebonyolódott. Viszonylag népes magyar gárda: 12 grafikus ill. gyűjtő képviselte hazánkat. Ugy a találkosórról, mint a kongresszus döntéseiről következő számunkban részletesen beszámolunk. Most csak azt emlíjtük meg, aminek azt hisszük minden magyar grafikabarád örül, hogy a következő 1970-ben rendezendő kongresszusban megkaptuk mint bemegy Andor beszámolt róla, a döntés egyhangú volt. A hír nem váratlanul ért bennünket, hiszen már régen esedékes egy budapesti kongresszus és előzetes tárgyalásaink voltak az ügyben felettse szerveinkkel, ahol teljes támogatásra számítotunk.

NAGY ARISZTID

Nagy Arisztid nem akadémikus, kisgrafikáit és ex librisait mégis a mai magyar ex libris művészet legjáva alkotásai közé kell számítanunk; munkásságát, alkotásait bel- és külföldön egyaránt ismerik és kedvelik.

1924. április 3-án született Csongrádon, a magyar Alföld szívében; ugyanott végezte középiskoláit is. Hajlamos az építéssel felé vonzotta, a budapesti Műegyetem építészeti fakultására iratkozott be, és négy évi tanulás után /1941-1944/ ott szerzett építésszervezői oklevelet. A második világháborúban - ahol súlyosan megsérült és egy évet kórházban töltött - az Ipari Építettervező Vállalatnál helyezkedett el, mint tervező és az ott dolgozik. Mint építész, legsikerültebb alkotása a kétszemes Kossuth-díjas Mátrai Gyulával közösen tervezett Magyar Kábelművek nagyosarnoka, amely mindmáig Középeurópa legnagyobb, előregyártott elemekből épített héjserkesztű épülete.

Asz építészeti tervezés bármennyire is szívége Nagy Arisztidnak - alkotói képzelet világát nem tölti ki teljesen. Rajzolni már a Műegyetemen megtanult, ahol László Garay Oszkár, Mihály Pál és Bardos Alfréd voltak a tanárai. A grafikai technikákat /szk és linomtéma, rézkara stb./ a szülői házában, édesapjával, Nagy Árpáddal /1894-1959/, és szünetelt első felének Drahos

István mellett a legtermékenyebb, ötletgazdag, bel- és külföldön egyaránt ismert és becsült ex libris művésztől tanulta el, aki maga is az Iparművészeti Főiskolán tanult ötvösséget és azóta fel a grafikával.

A kevés szabaddió okos elöltésének az igénye, a ki nem élt művészi ambíciók Nagy Arisztid érdeklődését egyre inkább a grafika felé irányították. 1958-ban kezdett kisgrafikával és ex librisrel foglalkozni és a kezdeti lépések bizonytalansága, idegen hatások átvevő keresése után igen hamar érett, egyéni stílusu lapokkal jelentkezett, amelyekre a gyűjtők csakhamar felfigyeltek. Az elismerés, a biztató siker csak fokozta a

művész ambícióját, megjött a kísérletező kedve is; az új utak keresése közben technikai tudása kifinomodott s ma már - nem egészen tíz év alatt - közel száznegyven, magas művészi élményt nyújtó alkotás áll mögötte.

Nagy Arisztid kisgrafikáit, ex libriseit hazai kiállításokon kevesebbet láthattuk, mint a külföldi grafikai seregszemléken. Alkotásai Budapesten 1961-ben /Kisgrafika Kiállítás a Fényes Adolf tereben/, 1965-ben /Kisgrafika- és ex libris kiállítás a Dürer tereben/ és 1967-ben /Nemzetközi Kisgrafika - és Ex libris kiállítás /kerültek a közönség elé. Külföldön Tallinban /1963/, Tartónban /1963/, Grazban /1965/ Malborkban /az 1965. évi II. Malborki Nemzetközi Ex libris Biennálén/, Zielona Gorában /1966/, Padusában /1966. II. Biennale dell' Incisione/, Poznanban /1967. Nemzetközi Ex Musicis kiállítás Henryk Wieniawski emlékére/ és Grazban /1967/ szerepeltek grafikái. A II. Malborki Ex libris Biennálén, a poznai Ex Musicis Kiállításán és az 1967. évi budapesti Nemzetközi Kisgrafika- és Ex libris Kiállításán meghívás alapján vett részt. Meghívást nyert a III. Malborki Ex libris Biennáléra is /1967/ ezen azonban, mivel két évig alig valamit alkotott - nem vett részt. Az 1969-ben megrendezendő IV. Malborki Ex

libris biennálén - amelyre ugyancsak meghívást kapott - alkotásai ismét a nagyközönség elé fognak kerülni. A grafikai technikák közül Nagy Arisztid művészi elképzeléseivel a fametszet áll a legközelebb; ex libris- és kisgrafikai munkássága egy linometszet és egy rézkarc kivételével csupa fametszetből áll. A fa a férfias művészet anyaga: keménysége erőt, szilárdsága határozottságot követel vonalvezetésben is metszőtechnikában is. A fametszetben nem lehet sem kőklerkedni, sem mellébeszélni! A fa megmunkálása erőt, szigorú fegyelmet és feszült figyelmet követel, de tónusban, művészi összehatásban olyan grafikát eredményez, amely a sokszorosított grafikai technikák között külön világot jelent, sajátos törvényszerűségekkel. A fametszetben Nagy Arisztid a vonalas megoldást éppen úgy használja, mint a folthatásos metszési módszert, bár a nagy fekete foltokat nem nagyon kedveli s csak ott és akkor él vele, ahol és amikor /pl. egy fej, egy alak kiemelésétől/ elkerülhetetlen.

Ami Nagy Arisztid ex libris és kisgrafikai művészetének a tematikáját illeti, nem túlságosan gazdag, de az ismert témákat is új, egyéni felfogásban adja a ez művészetének egyik erőssége. Legszívesebben az embert ábrázolja, felöltözötten, vagy mestelenül, tel-

jes egészében vagy részletekben, de ember-ábrázolása a modern realizmus olyan ötvözetével készül, amelyben a szürrealizmus, az expresszionizmus elemei is beépülnek, hogy sajátos művészetét nem csak egyénivé, de teljes igényűvé is tegyék. Alakjairól néha lenyúzza a bőrt, mint az olasz Tranquillo Marangoni, de megoldása ebben is más, mint Marangonié; lehát, hogy ezekhez az indítást Marangoni adta, de a kivitel már egyénien nagyarástidias. Kompozíciós rendje fegyelme ellenére is dinamikus, a fémeket fekete-fehér világának drámaiságát nélkül pátesszá fokassa fel; a tér kitöltésében néha jelentkező formátlanságával egyfajta új, modern művészi rendet teremt. A több témát összefogó kompozícióit eszméi és művészi egységük menti meg a széteséstől /pl. exlibris Konstantinovit Milán/. Szépséglátásának modernségében a vibráló nyugtalanság, a tragikus magakerekes, a kor problémáira való humanitara reagálás jelentkezik vizuális és gondolati élményeinek képpé formálását úgy oldja meg, hogy viszonylag egyszerű eszközökkel varázsos világot, valós anyagból pedig mágikus hangulatot teremt. Ée úgy hiszem, ez a legtöbb, amit egy művész önmagából a világna adhat.

Galamboz Ferenc

A "Szocialista kulturáért" érdemremmel kitüntetett Dorogi József Attila Művelődési Házban a "Ki mit gyűjt" klub szakköre 1968. április 25. és május 4. között ex libris kiállítását rendezett. Örülünk, hogy a dorogi gyűjtőklub a gyufacinke mellett az ex librisre is felfigyelt! Ez egyébként első sorban a klub titkárának, Bors Lászlónak az érdeme.

KASS JÁNOS RÉZKARCA

ROZANITS TIBOR LINÓMETSZETE

KÉKESI LÁSZLÓ

BÉLYEG TERVEI

A magyar bélyeg kezdeti időszakától az első világháboru befejezéséig - Böhm János, Tull Ödön, Divéky József, Gara Arnold, stb. pár kísérletét le számítva, nem törekedett művészi babérokra; a bélyeg közszükségleti cikk volt, nem jobb és nem rosszabb, mint a korabeli európai átlag. Csak az első világháboru után jöttek rá az illetékesek, hogy a bélyeg - tulajdonképpen funkciójában - a magyar művészet leggyakrabban leadott névjegyé a külföld asztalán s ettől datálódik a magyar bélyeg művészi színvonalának az emelkedése. Az uttörők Helbing Ferenc, Haranghy Jenő, Légrády Sándor stb./ után a magyar bélyeg művészi megújulása tulajdonképpen csak a felszabadulás utáni időre esik. Bélyegeinkre egyre többen figyeltek fel külföldön, egyre több külföldi gyűjtő érdeklődését keltették fel s a bélyegújságok is egyre többet foglalkoztak vele. Ez elsősorban a Pénzjegynyomda köré tömörült művészek érdeme. A színvonalemelkedés közismert volt itthon is, külföldön is egyaránt, képzőművészeti irodalmunk azonban mégsem akart tudomást venni róla. A csendet Kovács Gyulának Vertel József bélyegművészetét bemutató cikke törte meg / Művészet 1967. 2. sz./.. Mi most Vertel József után egy másik kimagasló magyar bélyegművész, Kékési László munkásságára szeretnénk felhívni a figyelmet.

Kékési László 1919. szeptember 17-én született Szarvason. Elemi- és középiskoláit Szarvason, Pécelen, Sárospatakon végezte; az Iparművészeti Főiskolára 1936-ban került s

a diszitő-festő szakot 1942-ben fejezte be. Haranghy Kacziány, Domanovszky voltak nevesebb tanárai. A főiskola elvégzése után freskófestőnek indult; Haranghy Jenő és Márton Lajos társaságában több, mint harminchat templom belső diszitésében vett részt; önálló munkákat Láziban /freskók/, Gyórszentmártonban /sgrafittók/ és Kisnánán /freskók/ alkotott. A felszabadulás után évekig dekorációs munkákat végzett; - kiállítási plakátokat tervezett; vásári pavilonokat rendezett, stb., s a dekorációs munka naponta változó és megújuló feladatai rajztudását elmélyítették, színérzékenységet kifinomítottak, kifejezőképességét erőteljesebbé tették és közlelőbb hozták a mához. A Pénzjegynyomdába 1956-ban került, azóta is ott dolgozik, s ezzel végleg a kisgrafikával jegyezte el magát.

Az ember azt hihetné, hogy freskó után bélyeg tervezni megoldhatatlan feladat s a kis méretek Prokrustes-ágyába a nagy méretekben alkotó művész lendülete óhatatlanul belehal.

JÁTEKOK

Kékesi László esetében nem ez történt. Megtanulta, hogy a művészi munka értéke nem első-sorban a mérettől függ és kis felületen is lehet művészileg nagyot alkotni, s az önkifejezés formáját és eszközeit függetleníteni lehet a méretektől. A kis méret tömör előadásmódra, kompozíciós fegyelemre, érzékeny vonalkulturára kényszerít és olyan grafikai erényeket hoz felszínre, amelyek tehetséges művész esetében egyéni kifejezőmódra vezetnek, s olyan művészi attitűdöt alakítanak ki, amely képes a mikrokozmoszban is a makrokozmosz végtelen horizontját nyújtani.

Kékesi László első bélyegét 1960-ban alkotta meg. Ekkor készült a Bélyegbemutató szelvénye, az arcképsorozatban pedig Türr István, Herman Ottó és Páttantyus Ábrahám portréja. Az 1961. évi Allatkert sorozatból négy érték dicséret művészetét; ezeken a naturalista ábrázolásmód korrekci hi-denségét még nehezen tudta el-lensúlyozni. Ugyanebben az évben a Közlekedésügyi Miniszterek Értekezlete sorozat három értékéből két érték ugyancsak Kékesi László munkája. Az 1961. évi arcképsorozatból a Lenin-bélyeg kivéve minden bélyeg Kékesi László alkotása / Rózsa Ferenc, Kilián György, Rápl-Rónai József, Latinka Sándor.

Zalka Máté, Katona József; ezekben nemcsak kitűnő portrékat, de találó emberi jellemzések is adott. Az 1962-es év a technikai bélyegek korszakát jelentik Kékesi László bélyegművészetében. A szokatlan feladatot a művész különösen az "Ikarusztól az űrrakétáig" c. sorozatban oldotta meg kifogástalanul. A sorozat indító-bélyegének Ikarusza a hagyományos és modern Ikarusz-felfogás szerencsés ötvözete. A többi értéken a géptípus képét és a tervét kitűnő kompozíciós egységbe foglalta össze és be-tűi is kitűnően illenek a témához. Ebben az évben készült az első csoportos űrrepülés arcképrése is / Nyikolajev és Popovics /, modern szimbolikával oldott hagyományos arcképbábrólással. A "Világűr meghódító" című sorozat teljes egészében Kékesi nevéhez fűződik; kitűnő művészi megoldását kiegyensúlyozott kompozíciójuk finom színek - és a gyűjtők óriási érdeklődése jellemzi.

1963-ban készültek el Kékesi László első sportbélyegei. A "Műkorcsolyázó és jégtánc Európa-bajnokság" általa tervezett hat értéke a szép mozdulatok megragadásán keresztül érzékeltetik a sport örömet és nem véletlen, hogy a sorozat 3 fontos értéke megkapta az év legrosszabb sport képművé-

szeti alkotásáért és az év legszebb sportbélyegéért járó "Ezüst gerely" díjat. A "Szocialista országok postaiügyi minisztereinek V. kongresszusa" c. sorozat Kékesi által tervezett négy értéke az egyébként nem nagyon sikerült sorozaton belül is jók, bár zsufoáltak kissé. Az 1964-es év Kékesi-féle bélyegtermése elsősorban változatosságával hívja fel magára a figyelmet. Elsőnek az Innsbrucki Téli Olimpia blokkját kell megemlíteni; poétikus háttere, kitűnő kompozíciós megoldása miatt feltétlenül díjat érdemelt volna az "Úrkatatás eredményei" c. sorozatból a 60 filléres és a 2.60-as bélyeg fűződik Kékesi nevéhez; nem Kékesi művészi adottságain, hanem a gyenge kivitelezésén mulott, hogy a sorozat témája ellenére sem aratott különösebb sikert. Ellenulyozza ezt az "Évfordulók-emenyek" c. sorozat Madách, Galilei, Ybl, Shakespeare, Michelangelo, Szabó Ervin és Fav Andras-bélyeg kitűnő portrét. Kékesi László 1965. évi bélyegterméséből elsősorban ismét sportbélyegeit kell kiemelnünk. A "Tokioi Olimpia érmei" c. sorozat 30 filléres értéke /női torna/ ismét elnyerte az év legszebb sportképművészeti alkotására és az év legszebb sportbélyegére kiírt "Ezüst gerely" díjat. A női test szépsége, a mozdulat harmonikus bája hagyományos grafikai formanyelven is modern elményt kínál. Az "Universiade" c. sorozat Kékesi által tervezett öt értéke és Gál Ferencsel közösen készített blokkja azokat a grafikai eredményeket fejlesztette tovább, amelyeket Kékesi sportbélyegein már előbb is megszerettünk. A sportbélyegek mellett a "Vosztok 2" bélyeg markans rajza és lendületes előadása, az "Úrkatatás újabb eredményei" c. sor nevéért és Gál Ferencsel közösen készített blokkja megkísérli a száraz technikai téma művészi feldolgozásába új elemeket vinni.

Az 1966. évi Kékesi-féle bélyegtermésben a "Trofeák" c. sorozatban új téma jelentkezik az állatábrázolás. E sorozat kilenc értéke közül hatot Kékesi alkotott. A naturalista alkotásokat páratlan megfigyelő-képesség, a rajz finomsága és nagyszerű színérzék jellemzik. Az atlétikai Európa bajnokság ismét alkalmat nyújtott Kékesinek arra, hogy a sportbélyegeken már ismert kiváló grafikai erényeit újra megvillogtathassa, sőt tovább fejleszthesse. Sportolói a mozdulatok szépsége mellett az erőt is sikerült ujaszerű eszközökkel kifejeznie. E sorozat Gál Ferencsel közösen készített blokkja szintén megkapta az év legszebb sportbélyege "Ezüst gerely"-díját. Ez év bélyegtermését a "Luna 9" bélyeg két értéke és az "Úrpárosok" c. sorozat négy értéke zárta le. Az utóbbiak az űrkatatási bélyegek között világvizonylatban is megállják a helyüket. Az 1967-es év első Kékesi-bélyegei ismert operajeleneteket fognak ábrázolni és még azoknak is kellemes meglepetést fog szerezni, akik Kékesi bélyegművészetét már eddig is sokra értékelték.

Kékesi bélyegművészetével kapcsolatban szólnunk kell még a külföld részére /Mongólia, Togo, Libanon, Jemen, San Salvador, Marokko, Dubai/ készült bélyegeiről is. A hazainál kevesebb megkötöttség ezen a bélyegeken módot nyújtott a művésznek arra, hogy többet adjon önmagából és kipróbálja a modernebb grafikai hangvételket is - mindig sikerrel. Ezek közül a pápa és a libanoni elnök találkozásáról készített bélyeg az, amely külföldön is méltán nagy sikert aratott.

A bélyegművész mindig nehez alapállásból indul: tematikája adott és kötött. Egy növény- vagy állatsor, a technikai bélyegek megkivánják a naturalista ábrázolást éppen úgy, mint a részletező előadást; mit tehet ehhez a főlé-

nyes rajztudásán túl - a művész? Csak a háttér kiképzése, vagy a témához kapcsolódó miniatűr szimbólum az, amely szabadabb szárnyalást ad a művész fantáziájának és Kékesi jól él ezekkel. Ezek oldják ha kis mértékben is, a naturalizmus ridegségét, a ezek visznek modernebb szölamokat a konzervatív hangszerelésbe. A sportbélyegeknél már más a helyzet! Itt módja van a művészeknek a realista portréábrázolás hagyományos adottságait a jellemábrázolás finomabb eszközeivel párosítani a az ábrázolt személyt nemcsak ember-, de lélekközbe is hozni. A Madách-bélyeg tragikus férfiasága, az Ybl-bélyeg tündöző férfiarca, a Galilei-bélyeg dacot és meghasonlottságot, vívódást és befeléfordulást tükröző aromása jó példák erre. A rajz finomsága, a lehellietnyi árnyékok itt nem csak az ábrázolás, de a jellemfestés oéljait is szolgálják. A sportbélyegeken - amely Kékesi Lászlónak leghálásabb és legsikeresebb területe - ismét újabb grafikus erényeit kell kiemelnünk. Anélkül, hogy letérne a realista ábrázolás útjáról, a mozdulatok megragadásával, az erő könnyed kifejezésével, a kompozíció egyszerű, de hatásos megoldásával olyan kis renekeket produkál, amelyek a kapott díjakra méltán rászolgáltak. A technikai témájú bélyegeken Kékesi könnyen birkózik meg a viszonylag művészietlen feladattal s a száraz témán belül is majdnem mindig gyfajta modern poézist teremt.

Bár Kékesi Lászlót első sorban mint bélyegművészt tartják számon /Sport és Tudomány 1964. 5. sz. - R. Gy.: A azép magyar bélyeg. Népszabadság 1964. március 7. sz. - Artista, who design stamps of Hungary. Philatelic Magazine 1963. 12. sz./, róla aszólo megalékezésünket nem zárhatjuk le anélkül, hogy ne emlékezzünk meg egyéb grafikai munkásságáról is. Készített könyv-

1917 ☆ 1967

KOPY OR STAMP
BUREAU ARMI
101 ARMC MAGYAR
POSTAI HÉLYESEN

illusztrációkat / elsősorban ifjúsági könyvekhez/, rajzolt karikatúrákat /melyeken a szatirába oltott humor vezette a ceruzát/, alkotott plakátokat /ezek közül az 1956. évi tűzoltóverseny plakát a maga fekete sárga piros folthatásával a blickfang iskolapéldája, a "Balaton a dolgozóké" c. plakátja pedig pasztell színeivel, tág horizontjával újabb plakáttermésünk java alkotásai közé tartoznak/, ex libriseivel, családi grafikáival pedig a kisgrafika külföldi és hazai barátainak újabb rétegeit hódította meg. Ké libriseinek fő témája a szép női test, valamint a magyar népművészet kiemethetetlen kincseshányaga. Előbbi témájú lapjain az ol-

dottabb realizmus eszközeivel közelíti meg szépségideálját, az utóbbiakban pedig a népi rajzok nehézkes merevségét a lényeges feladása nélkül váltja át hajlékonyabb formanyelv-re. Visszafogott fantáziája, elegáns ötletei itt, eszeken a rézkarc- és rézmetszetű lapokon élnek ki magukat a teremtőnek egyéni ex libris stílust, amely néha még a romantikaig is visszakalandozik. Az a pár szabad grafika, amelyet Kékesi Lászlótól ismertünk, arra engednek következtetni, hogy gazdagabb termés esetében, amire, sajnos, a művésznek már nem jut ideje/ itt sem lenne hozzá hűtlen az átlagon felüli művészi teljesítménynek kijáró siker. - laab-

Póka György négy exlibrisének a hasonmását közli a Békés megyei Népujság 1968. március 3-i számának kulturális melléklete.

Drahoes Istvánról köszölt fényképes riportot Szabó Róbert a Csongrád megyei Hírlap 1968. március 24-i számában. A riport szerint Drahoes István alkotásai Szentesen és Szege-den önálló kiállítás keretén belül kerülnek a közönség elé.

A Szentesi Élet 1968 évi 1. száma ugyancsak Drahoes Istvánt köszönti, hétszázadik ex librisének elkészülte alkalmából. A "nemo propheta in patria sua" közmondást - úgy látszik- mégis csak meg kell változtatni.

A Híradótechnikai Vállalat - amely gyáraink között a képművészetet propagálását a legmagasabb fokon üli - Rákóczy Ferenc és Kardos Attila eszorgoskodása következtében as 1967. decemberi nemzetközi ex libris- és kisgrafikai kiállítás anyagát is bemutatják a gyár dolgozóinak. A kiállítás-hoz - amely 1968. január 24-31 között volt látható - katalógus is készült, két eredeti grafikával. A kiállítás a kulturális tevékenység terén is élenjáró gyár dolgozói körében nagy sikert aratott.

DRAHOS ISTVÁN FARMETSZETE

KÓNYA SÁNDOR EXLIBRISEI

ex libris
nostrum

A "Sandra's Book" című lap részkaró, amelyen az olvasó könyvének kiemelt figurája legegyszerűsített vonalvezetéssel jelentkezik. A stilizált virág és a rajta levő madár magyar népi motívumok emlékét idézi. Maga a lap a huszas évek grafikájának jellegzetes stílusirányvonalairól árulkodik. Az ex libris nostrum formátusát, amelyet szintén a sommás eljárás és csak a körvonalra szorító grafikai előadásmód jellemző; a lovasoknak a fekete háttérből való kibontását azonban mintaszerűen, élménytasszerűen oldotta meg a művész. Az "ex libris Fleur de Villiere" címlap gumimetszet, s mint ilyen, almaszerű vonalaival, légykonturjaival a guminak metszésére való alkalmatlanságát bizonyítja. /Ezzel az anyaggal fel is hagyott a művész./ Szilaboluma egyébként, az "Agnus Dei"

A Ki grafika Értesítő 1967. évi szeptemberi számában az a-sóta elhunyt M. Áronyi Arany emlékezett meg Kónya Sándornak a Tanácsköztársaság kitűnő, ismert plakátművészségének külföldi grafikai és egyéb művészi tevékenységéről. A ma már idős művész a Tanácsköztársaság bukása után emigrációba kényszerült a Bécs, Páris, az Amerikai Egyesült Államok, Kína majd a Délafrikai Unió voltak életének főbb állomásai. A grafika mellett - mint építész - igen sok modern kő- és magánépületet is tervezett, de műfordítói, szerkesztői, művészet-pedagógiai tevékenysége is jelentős, ha idehaza nem is igen ismert.

M. Áronyi Arany cikkében csak általában beszélt Kónya Sándor grafikai tevékenységéről és elsősorban plakátjait, szabad grafikáit, díszletterveit említette. A kiváló művésszel történt levélváltásom során tűnt ki azonban az is, hogy Kónya Sándor fiatalabb éveiben mint ex libris művész is tevékenykedett és most, amikor pár ex librisét reprodukcióját bemutatjuk, örömmel regisztráljuk, hogy a magyar ex libris művészek táborát ismét gazdagíthatjuk egy kitűnő művésszel. Ezek az ex librisek külföldi megrendelők részére készültak, hazai gyűjteményeinkből hiánysnak s ezért nem tudott senki róluk.

az ókeresztény és középkori szakrális ikonográfia külső-mert emblémája. A figura tudatos primitívességét a térkitöltés keresetlen egyszerűsége d-lansulyossa. Kínástechnikája ellenére is igen figyelemre - méltó az "ex libris W. Kwaan" o. lap, amely a művész kínai tartózkodása alatt, kínai megrendelő részére készült. A kwaan szó a kínai nyelvben városkaput jelent, asért találunk a képen a fás, hegyes tájba helyezett, jellegzetes tornőjű kínai városkaput; maga a fás, hegyes környezet a kínai tájkép legjellemzőbb stílusjegyeivel igyekszik - sikeresen - kínai atmoszférát teremteni.

Nem kis örömtűnkre szolgál, amikor bejelenthetjük, hogy a kiváló és sokoldalú művész a Zsigrafika Értesítő és az újabb magyar ex libris művészet hatása alatt ismét kedvet kapott az ex libris műveléséhez. Ettől még az nem veszi el a kedvét, hogy a Délafrikai Unióban metesésre alkalmas fa ninos /nőn onak a magyar grafikusművészeknek vannak tehát faduo-gondjai/ s a szépségsű duókat Angliából aserik be, nem is valami olcsón. /Egy kb. 25 x 30 cm nagyságu duo magyar pénzár átásámitva kb. 600 forintba kerül./ A több évtize-

des hallgatás után készült első, saját és felesége részére készített fametszeti ex librisét máris bemutatthatjuk a magyar ex libris barátainak. S ha majd a további Kónya Sándor féle ex librisek is megátsílettek, hirt fogunk adni róluk d-vessőinknek.

G. F.

Megjelent "Kisgrafika Értesítő 1962 - 1967" címmel addig megjelent számaink tartalomjegyzékkel ellátott kötete. Ára 80.- Ft, melyet a Művészeti Szakszervezetek VI. ker. OTP - 20512 sz. osekkszámlájára lehet befizetni. A kötetet az igazoló szelvény átadásakor Réthy István titkáruunktól lehet átvenni. Mivel csak kevés példány áll rendelkezésünkre az igényeket csak az igénylés sorrendjében áll módunkban kielégíteni.

Zentán, Erdélyi István kezdeményezésére megalakulóban van a bibliofil egyesület, amely az ex libris gyűjtőket is magába foglalná. Reméljük, hogy a kezdeményezést siker fogja koronázni és nemsokára az első jugoszláviai ex libris gyűjtő egyesületet köszönthetjük benne

FERY ANTAL PAMETSZETE

REICH KÁROLY LINÓMETSZETE

GYULAI LIVIUSZ LINÓMETSZETE

KÓHEGYI GYULA LINÓMETSZETE

KÁDÁR JÁNOS MIKLÓS LINÓMETSZETE

KÖNYVEK · MAPPÁK

VIDAL Y LOPEZ, MANUEL - LLOP Y BONAL, JOSÉ: BIBLIOGRAFIA ESPAÑOLA SOBRE EXLIBRIS. Barcelona, é.n. 4°, 11 l.

As ex libris bibliográfiáé mindig izgalmas olvasmány az igazi gyűjtőnek: gasdag ex libris irodalom, gasdag és magas színvonalu ex libris kulturát jelent /mint ahogyan a lengyel ex libris bibliográfiáé mutatja/, de fejlett gyűjtőéletre is utal. A vérbeli gyűjtő, tul az anyag felhalmozásán rendszeres is, igyekszik megismerkedni az ex libris művészsének, tulajdonosának és életével s mindesek köében esztétikai, művészet-történeti, családtörténeti, heraldikai stb. kutatásokra is rákénysszerűl. És ha közben jelentős adatokra bukkan, ismeretlen összefüggésekre akad, tanulmányeinek eredményét írásba is foglalja - a többi ex libris gyűjtő okulására.

A két szerző - mindkettő ismert spanyol ex libris gyűjtő - munkája harminokileno ex libris mappa, könyv és katalógus, valamint hat ex libris folyóirat bibliográfiái leírását adja. As első spanyol ex libris kiadvány 1903-ban látott napvilágot /ebben az évben volt Magyarországon is az első ex libris kiállítás/ s ugyanakkor indult az első spanyol ex libris folyóirat is, a REVISTA IBERICA DE EXLIBRIS. A kiadványok tulnyomó része /sőt a folyóiratok egy része is/ kis példányszámban eszmosott kiadásban látott napvilágot a ma már Spanyolországban is bibliofil ritkaságnak számítanak. A felsorakotatott könyvek kösött nemszékői viszonylatban is FRANCISCO VINDEL könyve tarthat a legnagyobb érdeklődésre számot /Ensayo de un catalogo de exlibris iberoamericanos. I.-II. kötet. Madrid 1952. XXXVI+253, XII+293 l./ amely 1000 iberoamerikai ex libris leírását adja a XVI-XIX. századból 363 fascimilla kíséretében. Sajnos, az is csak 300 eszmosott példányban jelent meg.

Nagy hiányossága a bibliográfiának, hogy csak a könyvanyagot dolgozza fel és a cikanyagot teljesen mellősi. Persze, bibliográfiái munka szempontjából az utóbbi a nehezebb feladat! Es

DRÁHOS ISTVÁN FAMETSZETE

VARGA NÁNDOR LAJOS FAMETSZETE

KATALOGUSOK.....

A hiányosság annál is inkább szembetűnő, mert a spanyol ex libris folyóiratok, mint a Revista Iberica de Exlibris /1903-1906./ a Pro Exlibris /1921-1922./, az Exlibris /1947-1953./, valamint az Asociacion de Exlibristas de Barcelona Circular-ja /1951- / az ex libris történetével és művészetével, könyv- és művelődéstörténeti szerepével foglalkozó értékes cikkek egész sorát őrzik, nem is beszélve a spanyol képzőművészeti, könyvtári, művelődéstörténeti folyóiratok ex libris vonatkozású cikkeiről. Ezeknek összegyűjtése és feldolgozása továbbra is spanyol kutatóra vár.

A kis füzet címléírásai nem felelnek ugyan meg a címléírás ma érvényben levő nemzetközi előírásainak, de minden lényeges adatra kitérnek s az azonosítást is így lehetővé teszik. Az egyes tételekhez fűzött annotációk tartalmi ismertetést és értékelést is adnak.

A hiányosságai ellenére is igen hasznos kis füzet nem egy illusztrációt /címlap-reprodukciók/ is tartalmaz, amelyek a munka értékét nagyban emelik.

LATWIJAS PER GRAMATZIMJU IZSTADES KATALOGS. Riga 1965, Latvijas Naksias Fonds. 8., 33 l.

A Tallinban, 1966. februárjában megrendezett lett ex libris kiállítás katalógusa - A. SALENIKIS munkája - nemcsak a kiállítás anyagát mutatja be, de rövid áttekintést ad a lett ex libris történetéről is. Az alap lett ex libris /litográfia/ RICHARDS ZARINS /1869-1939/ professzor nevéhez fűződik és 1897-ben készült. Hatására csakhamar népszerű lett az a műfaj a ma már PETERIS UPITIS /1899- /, OTTO MEDNIS /1920- / személyesen európai hírű képviseelői is vannak. Többesőr megrendesték a lett ex libris sorozatművét is /1957: Leningrád, 114 ex libris - 1962: Riga, 262 ex libris - 1964: Riga, 177 ex libris etb./; külföldön Lipce, Párizs és Krakó láthatott lett ex libris kiállítást.

A tallini kiállítás 31 művész 317-ex libriséjét mutatta be. A kasónyból PETERIS UPITIS művei messzire kinagaszodnak, e hetven felé járó művészsor és tud modern lenni, grafikai formanyelvben és metszőtechnikában egyaránt. ALEKSEJS JUPATOV seufolt kompozíciói, részletes előadómódja, elbűsölés kedve mind ellentmond az ex libris epigrammatikus követelményeinek, lapjai azonban mégis népszerűek, mert a hazai levegőt lehelik, a hazai multat idézik. OTTO MEDNIS termékeny, de kissé száraz művész, főleg a drámai tömörség és erős oldala. Figyelmet érdemelnek még RUDOLFS HEIMARTS leegyszerűsített megoldású, modern hangvételű, faszettű lapjai, az igen termékeny DAINIS ROZKALNS /1928- / mozgalmes erős dinamizmájú ex libriséi és ZIGURDS ZUZE /1929- / klasszicizáló hajlama, a fekete-fehér ellentétét jól kihasználó alkotásai. Az összenyomódás azonban nemessen konzervatív művészetet mutat, ahova - ellentétben a szomszéd északokkal - a friss szélk még nem érték el.

EWALD OKAS EXLIBRISED. KATALOG. Tallin 1965. 8°, 20 l.

Ha az ex libris gyűjtőket meggyavasztatnák, hogy a ma is élő észt ex libris művészek közül kit tartanak a legnagyobbknak, valószínű, hogy EWALD OKAS kapná a legtöbb szavazatot. S ez nem kis eredmény akkor, amikor a mai észt ex libris művészet több tucat igen jó képességű művésszel rendelkezik és az egész észt ex libris művészet magas színvonalat képvisel.

EWALD OKAS /szül. 1915./ születésének ötven éves évfordulójára látott napvilágot ez a kiadvány, amely a neves művész 1932. és 1965. között készült ex libriséinek teljes jegyzékét adja. A 411 lapot felölelő munkásság és a két Okas-mappa mennyiségileg is termékeny művészeletre utal a jelentőségét még jobban kidomberítja és a tény, hogy a munkák kivétel nélkül színvonalasak. A katalóguson, főleg pedig annak illusztrációis anyagán keresztül Ewald Okas művészi fejlődése is figyelemmel kísérhető. A tulnyomórészt rézkarctechnikaival dolgozó művészt magasfoku technikai tudása, nagyseru rajzkészsége, bravuros könnyedsége és humanista világszemlélete arra a magaslatra, amelyet napjaink európai ex libris művészetében elfoglal. A nyondailag is kifogástalan kiállítású kis katalógus nagy segítség és észt ex libris minden gyűjtőjének.

GRMELIOVA, ANNA: VODNI PEČKI, 13 drevoryta - Olomouc 1966, Krauzek Sboratelu na Universitě Palackého v Olomouci. 5°, 13 t. 12o emésott példány.

ANNA GRMELIOVA nevét Magyarországon nem nagyon ismerik, pedig kitűnő grafikus és főleg a faszettben erős. Tizenhárom vadmadarat bemutató kis mappája nemcsak jó megfigyelőnek, de érzékeny lelku művészeknek is mutatja. A madarak kezes formáit stilizált háttérrel hussza alá a bár valószínűen ábrázol, a tárgyilagosságot a természet forró szeretete liraira színezi. Mosdulatlan madarain is érezzük a potenciális szárnyalás lendületét, és a szabadság részesítő örömét. A fekete-fehér olaszertu arányosítása és lapokon nem drámaiságot, hanem hívős eleganciát teremt. ANNA Grmeliova művésze a kezes formák, a természettel való azonosulás, a tiszta vonalak és az egyszerű formanyelv művésze. Olyan ez a kis könyv, mint a napsütötte erdei tisztás langyes májusai eső után: az ember tüdeje kitágul, mosolyogva ferdiája az aróit a nap felé és érsi, hogy jó, nagyon jó élni. GALAMBOS FERENC

SziJ Rezső: A debreceni bibliofília 1920-1944 között

Különlenyomat a debreceni Déri Múzeum 1965. évi évkönyvéből.

/B/6, 34 oldal, 16 képpel/

Bár e szépikiállításu tanulmány a két világháború közötti időszak bibliofil kiadványait tárgyalja, a szerző a bevezetőben az előzményekre is kitér. Ezek között kiemelkedően méltatja a debreceni Dávidházy műhelyben készült, századeleji Petőfi Almanach jelentőségét, melyet kötésének művészi kivitele miatt századunk egyik legszebb bibliofil gyöngyszemének tart.

A tárgyal választott időszak első bibliofil könyvei Gáborjani Szabó Kálmán nevéhez fűződnek, aki négy fametszetes könyve mellett több szépirodalmi kiadványt is illusztrált.

Másik markáns egyénisége a korszaknak Békés István, aki Debreceni Officina néven kiadói vállalkozásba kezd a harmincas évek elején. Az ő nevével jelzett két kiadványban kerültek először a nyilvánosság elé Vadász Endre linómetszetei és rézkarcai. Békés adta ki Mata János "Husz fametszetű könyvjegy" a Magyar Parnaszusról" című mappáját is. Mata ezzel a művel indult el azon az úton, mely a "Passio Humana" c. fametszetsorozathoz, majd Nagyállói Fényes István verses krónikájának illusztrálásához vezetett, a mely alkotásai miatt őt a szerző a legkiválóbb debreceni grafikusok közé sorolja.

A harmincas években Reisinger Jenő és Réthy István nevével gyarapodik a debreceni gyűjtők és kiadók tábora. Mindkettő azóta is a magyar kisgrafika immár klasszikussá vált gyűjtője és ügyének szószólója. Reisinger nevéhez fűződik Nagy István és Menyhárt József első fametszetes könyveinek kiadása. Réthy, az ekkor még alig huszegyhány éves fiatalember, saját kiadásában Selmeczi Károly és ugyancsak Menyhárt rézkar- és fametszetű könyvjegyeit publikálja.

Vezető helyen említi a tanulmány berei Soó Rezső egyetemi tanár munkásságát, aki mint mecénás, műgyűjtő és művészeti író nagy részt vállal a debreceni szellemi életben. "A mai debreceni grafika" című, 1935-ben megjelent bibliofil értékű műve egyben fontos forrásmunka is.

A könyvművészek és gyűjtők összefogásának eredményeként ekkor alakul meg Debrecenben az Ajtósi Dürer Céh, melynek folyóirata a Magyar Exlibris lesz.

A mindvégig lebilincselő stílusban megírt tanulmány külön fejezetet szentel a debreceni vonatkozású, bibliofil jelentőségű szépirodalmi műveknek. A tárgy iránt érdeklődők csak örömmel regisztrálhatják a szerző egy lábjegyzetben tett bejelentését, mely szerint ezen munkák részletes bibliográfiáját most készíti.

A befejező rész a debreceni nyomdákat sorolja fel, melyek munkáját a tanulmány számos jól választott illusztrációja is dícséri.

Végül nem hiányoznak ez alapos tanulmányból azok az esztéták, kritikusok, műbarátok sem, akik jelentős szerepet vittek e korban. Mitrovics Gyula, Bertók Lajos, berei Soó Rezső mellett meleg hangú méltatásban részesül Tóth Ervin, akinek sokirányú munkássága Debrecennel szervesen összeerrott, s aki számos idegennyelvű publikációjával is szolgálta Debrecen művészetének hírt.

SziJ Rezső élményszerű tanulmánya fontos forrásmunka lesz e nagymultu város, sőt az egész XX. század magyar kulturtörténetének megírásához.

Dr. Soós Imre

résumé

Tous les amis de l'ex libris ont appris avec tristesse la perte récente: István DRAHOS, créateur de plus de 700 ex libris, est mort le 12. mai 1968. Il avait 73 ans. Ses oeuvres dans les collections communes et privées garderont son mémoire /p.474/. - Andor Semsey écrit du peintre Attila SASSY, qui avait l'habitude de signer ses oeuvres avec le pseudonyme "Aiglou" /p.475/. A.Saas est né en 1880. à Miskolc et mort le 11. octobre 1967, à Budapest, après une carrière d'artiste de 70 ans. Il faisait ses études artistiques à Nagybánya, Munich, Paris. Depuis 1906. il dessina plus de cent ex libris /leur catalogue manque encore/, même jusqu'à ses dernières années. Ces dessins sont nés du style de la sécession. A. Tiszai donne des aspects du collectionnement des divers graphiques de petit format, témoins des époques passées /p. 479/. - Nous lisons un compte-rendu de l'exposition de graphique français d'aujourd'hui, organisée dans le Musée des Beaux Arts à Budapest par Mlle K. Passuth /p. 481/. Plusieurs des artistes exposés sont d'origine hongroise. - C'est Ferenc Galambos qui présente Roland ROVEDA, typographe et artiste d'ex libris autrichien aux collectionneurs hongrois /p. 483/. R. Roveda est né à Gras en 1922. Il cultive des ex libris composés presque exclusivement des caractères. Il est l'auteur des articles sur les arts graphiques et organisateur des expositions d'ex libris aussi. - Un autre article de F. Galambos traite l'art d'ex libris du maître lettonien Peteris UPITIS, né en 1899. La plupart de ses graphiques est exécuté en xylographie. Son oeuvre d'ex libris compte environ 100 pièces. Il est connu aussi comme pédagogue. - Au p. 489 trouvons un écrit de F. Galambos sur Aristid NAGY, ingénieur-architecte par profession et auteur des ex libris remarquables. Il est né le 3. avril 1924. à Csongrád. Pour apprendre les techniques graphiques il avait pour maître son père, le célèbre artiste graphique Árpád NAGY. Il expose ses ex libris en Hongrie et en étranger aussi et participe aux Biennales de Malmö. László KÉKESI, artiste graphique, créateur des ex libris en sauforte, est présenté par F. Galambos comme projecteur des timbres /p. 492/. L. Kékési est né en 1919. a Szarvas. Il a commencé sa carrière artistique comme fresquiste /il a orné plusieurs églises/, mais depuis 1960. il s'était tourné vers les timbres et il a gagné plusieurs prix avec ses projets. - Sándor KÓNIA, artiste qui émigra après la chute de la République Hongroise des Conseils de 1919. et qui vit actuellement dans l'Union d'Afrique de Sud, a exécuté plusieurs ex libris aussi, dont quelques sont publiés par F. Galambos /p. 497/. - Les livres, portefeuilles et catalogues recensés sont les suivants /p. 500/: Vidal y Lopez-Llop y Bonel: Bibliographie espagnole de l'ex libris, Barcelona, sans date. /Des livres seulement/. Catalogue de l'exposition d'ex libris lettonien. Riga, 1965. /L'exposition était organisée à Tallinn, février 1966./ - Catalogue des ex libris de Ewald Okes. Tallinn 1965; / 411 feuilles, exécutés entre 1932-1965/. - Anna Grmelova: Oiseaux aquatiques. 13 bois, Olomouc, 1966. - Szig Rezső: La bibliophilie à Debrecen entre 1920-1944. Debrecen, 1965; /Separatum/. Cette publication contient beaucoup des notes sur la vie de collectionnement d'ex libris d'entre-deux-guerres. -

---

Kisgrafika Barátok Köre Értesítője. Felelős szerkesztő: Galambos Ferenc. - A kiadásért felel: Réthy István KHK titkár. - Készült a Népművelési Propaganda Iroda sokszorosító üzemében. 500 példányban, 2 iv terjedelemben. - 68,1569
